

МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ АРТИКУЛЯЦІЇ ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ У ДІТЕЙ

Розлуцька Г.М.¹, Іваськевич В.З.²

¹Кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

²Кафедра стоматології дитячого віку

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

grozlutska@ukr.net

Актуальність міждисциплінарних підходів до вирішення проблеми артикуляції приголосних звуків у дітей визначається рядом чинників, зокрема, зростання ваги у якісній соціальній комунікації; прогресування проблеми артикуляції, яка спостерігається у більше 80% дітей дошкільного та шкільного віку і має тенденцію зростати; відсутність на пострадянському просторі усталених традицій співпраці фахівців різних напрямів (ортодонтів, логопедів, психологів, педагогів та ін.) щодо усунення відхилень у звуковимові дітей.

Мета – на підставі експертного опитування визначити взаємозалежність між артикуляцією звуків української мови та зубо-щелепними аномаліями, зокрема вестибулярним положенням іклів.

Методи дослідження. Міждисциплінарність підходів до проблеми звуковимови використання дослідницького інструментарію різних галузей науки, серед яких: педагогіка, психологія, логопедія, ортодонція. Застосовано загальнонаукові та спеціальні методи: емпіричні, аналітико-синтетичні методи дослідження при аналізі джерел і науково-методичної літератури; системний підхід, структурно-функціональний аналіз, узагальнення для інтерпретації результатів.

Основні результати. Усне мовлення є складною інформаційно-звуковою системою виключно людського спілкування. Дефекти у мовленні можуть викликати дискомфорт, стати причиною невдалого спілкування, непорозуміння, конфліктів та ін. Основою мовлення є правильна, чітка артикуляція. Під поняттям артикуляції ми розглядаємо роботу органів артикуляції, спрямовану на вимовляння того чи іншого звука мови або положення органів артикуляції при вимові звуків у процесі мовлення, і як передумову правильного звукотворення.

Акцентуємо увагу, що процес творення чітких звуків можливий лише за умови нормальної анатомо-фізіологічної будови та функціонування органів мовлення, зокрема артикуляційного апарату. Зуби вважають пасивним органом артикуляційного апарату, який забезпечує спеціальні перешкоди на шляху струменя повітря, що видихається. Дефекти зубних рядів впливають на відхилення у артикуляції звуків. У свою чергу, порушення звуковимови та неправильна артикуляція, інфантильний тип ковтання, порушення тону жувальних та м'язів спричиняють аномалії та деформації зубощелепної системи.

Кожній мові притаманна своя система артикуляції, свій спосіб членороздільного вимовляння звуків. Вимова голосних і приголосних звуків української мови має тенденцію до вертикальної артикуляції, яка утворюється шляхом округлення, передусім, голосних звуків. З погляду

фізіології артикуляції приголосні класифікують за місцем творення і способом творення. У ракурсі нашого дослідження є особливості артикуляції губних (лабіальних) та передньоязикових міжзубних, зубних, піднебінних приголосних звуків.

З метою визначення впливу вестибулярного положення іклів на артикуляцією звуків української мови нами було проведено дослідження на базі оглядового стоматологічного кабінету поліклінічного відділення Ужгородської міської дитячої лікарні в рамках НДР кафедри стоматології дитячого віку стоматологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» на тему «Клініко-експериментальне обґрунтування застосування сучасних стоматологічних технологій та експертна оцінка якості лікування і профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей і дорослих», державний реєстраційний номер 0109U00046.

Таблиця 1

Залежність артикуляції від вестибулярного положення ікл

Номер експерта	особливості положення частин артикуляційного апарату при вимові звука				
	зімкнення губ	притискання язика до зубного ряду верхньої щелепи	притискання язика до зубного ряду верхньої щелепи і з подальшим зімкненням і розімкненням губ	регуляція струменю повітря, що видихається передньою частиною артикуляційного апарату	відсутність перешкоди струменю повітря, що видихається
1	[б],[м],[п],[в],[ф]	[л], [н]	[ж],[дз],[дж]	[й],[ц],[ш],[ж] [з],[с]	[ч], [л]
2	[б],[м],[п],[в],[ф]	[л], [н]	[ж],[з],[дз],[дж]	[й],[ц],[т],[д],[ш],[ж] [з],[с] [ш],[ж], [з],[с]	[ч], [л]
3	[б],[м],[в],[ф]	[л], [н]	[дз],[дж]	[й],[ц],[ш],[ж] [з],[с]	[ч]
4	[б],[м],[п],[в]	[л]	[ж],[з],[дз],[дж]	[й],[ц],[ш],[ж] [з],[с]	[ч], [л]
5	[б],[м],[п],[в],[ф]	[л], [н]	[дз]	[й],[ш],[ж], [з],[с]	[ч], [л]
6	[б],[м],[п],[в],[ф]	[н]	[дз],[дж]	[й],[ц],[ш],[ж] [з],[с]	[ч], [л]
7	[б],[п],[в],[ф]	[л], [н]	[дз],[дж]	[й],[ц],[ш],[ж] [з],[с]	[ч]
8	[б],[м],[п],[в],[ф]	[л], [н]	[дз],[дж]	[й],[ц],[ш],[ж] [с]	[ч], [л]

Група дослідження була сформована під час виконання профілактичних оглядів учнів освітніх закладів м. Ужгород. Для встановлення залежності між зубо-щелепними деформаціями, скупченим розташування зубів верхнього ряду і неправильною артикуляцією було проведено опитування компетентних експертів, залучених до огляду. В групу з 8-ми експертів було включено 1 – психолога, 1 – логопеда, 2 – стоматологів-ортодонтів; 2 – помічників лікаря, 2 – педагогічних працівників. Експертам було запропоновано вказати звуки на нечітку вимову, яких впливає вестибулярне положення ікл. Відповіді експертів наведені в таблиці 1.

Результати. Аналіз відповідей експертів було засвідчив, що більшість експертів відслідковують такі залежності: вестибулярне положення ікл супроводжується дефектами у вимові приголосних губних звуків ([б],[м],[п],[в],[ф]), чітка вимова яких залежить від якості змикання губ та передньоязикові міжзубні, зубні та піднебінні звуки: ([л], [н], [й], [ц], [ш], [ж], [з], [с], [ч], [л], [д], [т], [дз], [дж], [й], [ц], [ш], [ж], [з], [с], [ч], [л], артикуляція яких вимагає змикання язика, губ та зубів.

Висновки. У відповідності із поставленою метою дослідження можемо констатувати, що зубощелепні аномалії негативно позначаються на звуковимові. Нами виділено порушення сприйняття інформації реципієнтом у результаті неправильної артикуляції. Встановлено, що зубощелепні аномалії та деформації призводять до порушень у роботі артикуляційного апарату, а відтак спричиняють проблеми у спілкуванні, викликають дискомфорт, непорозуміння у спілкуванні. Проведене дослідження доводить необхідність подальшої розробки методичних рекомендацій для практичної співпраці логопедів, ортодонтів, психологів та педагогів по усуненню дефектів мовлення.